

ВИВЧЕННЯ СТАВЛЕННЯ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ДО ВАКЦИНАЦІЇ: РЕЗУЛЬТАТИ ОНЛАЙН ОПИТУВАННЯ

Дорикевич К.І., Кремень Ю.І.

Львівський національний медичний університет
імені Данила Галицького

Вступ. За визначенням ВООЗ, імунізація – це процес, завдяки якому людина набуває імунітет або стає нечутливою до інфекційних хвороб (переважно за допомогою вакцинації). Імунізація є основою системи первинної медичної допомоги та безперечним правом людини. Це також одна з найкращих інвестицій в охорону здоров'я. Так, завдяки щепленням щорічно вдається попередити від 2 до 3 мільйонів смертей [1]. Глобальне охоплення вакцинацією населення світу впало з 86% у 2019 році до 83% у 2020 році. Тож близько 23 млн дітей у віці до одного року не отримали базових вакцин у 2020 році, що є найбільшим показником з 2009 року [2].

Всесвітня асамблея охорони здоров'я схвалила нову стратегію щодо вакцинування під назвою “Програма імунізації до 2030 року” (The Immunization Agenda 2030), спрямована на розв'язання проблем цього напрямку та порятунком понад 50 млн життів упродовж наступного десятиліття. Програма спрямована на збереження важко здобутих успіхів у імунізації, відновлення планових вакцинувань після зривів, зумовлених COVID-19, та досягнення ще більших успіхів щодо збереження життя людей [1].

Мета дослідження: вивчити ставлення населення України до вакцинації загалом і щеплень проти COVID-19 зокрема, а також ролі лікаря і провізора в імунізації населення.

Матеріали та методи

Матеріалами були анкети опитаних громадян України. Використано методи критичного аналізу, анкетування, конкретизації, наукового узагальнення та математичної статистики (використано спрощену формулу обчислення простої ймовірнісної вибірки). Опитування респондентів проводилось у березні 2021 р. Використано метод анонімного інтернет-опитування за допомогою google-анкети, що містила 14 питань, в яких містилась паспортна та основна частини (рис.1). Анкета була розміщена у групі соціальної мережі «Фейсбук» – «Вакцинація: питання і відповіді», яка створена громадською організацією “Батьки за вакцинацію” для всіх, хто бажає отримувати достовірні та фахові відповіді з питань імунопрофілактики. [3].

Загалом в анкетуванні взяло участь 1200 респондентів, а до подальшої обробки включено 1997 (99,8%) якісно заповнених анкет. У дослідженні використано спрощену формулу обчислення простої ймовірнісної вибірки ($P=0,954$) для генеральної

сукупності більш як 5000 осіб (число українців становить 41 588,4 тис. осіб [4]): $n = 1 / \Delta^2$, де n – обсяг вибіркової сукупності, Δ – частка заданої похибки вибірки гранична її похибка у випадку 1997 українців становить $\pm 2,2\%$, тобто одержані результати опитування показують досліджувану дійсність у межах підвищеної міри надійності ($\Delta =$ до 3%) [5, 6]. Респонденти представили усі регіони України, за винятком анексованої АР Крим та окупованих територій Донецької та Луганської областей, соціальний профіль респондентів наведено на рис. 2. 46,3% респондентів були із західного регіону, 26,7% – північного, 15,1% – центрального, 19,4 % – південного та 2,5% – східного.

Середній вік респондентів склав 34,9 років. Абсолютна більшість опитаних – жінки (96,2%); за соціальним статусом більше третини респондентів – робітники (36,0%), по четвертій частині – службовці (26,3%) та непрацюючі (26,2%), одна десята – підприємці або ж власники підприємства (9,9%). Серед респондентів не було неповнолітніх осіб, що дає підстави вважати отриману інформацію якісною та об'єктивною.

Результати та обговорення

На початку дослідження нами було з'ясовано, що 95,9% респондентів ($n=1147$) ставляться до вакцинації загалом позитивно, а відповідно 4,1% ($n=49$) – негативно. Тож наступні питання стосувалися причин позитивного / негативного ставлення до щеплень (рис.3 та рис.4 відповідно).

Так, встановлено, що менше як дві третини опитаних (60,4%) позитивно ставляться до вакцинації, оскільки це добрий спосіб профілактики поширених захворювань, більше четвертої частини опитаних (26,8%) вважають це нормою світової медичної практики, а щонайменше одна десята (11,6%) – результатом довіри до медицини та медичних працівників. Решта відповідей сумарно набрали лише 1,2%. Поміж них вказано намір бути здоровим, відсутність бажання захворіти та важливість колективного імунітету.

Серед причин негативного ставлення до вакцинації респонденти насамперед зазначили велику кількість побічних реакцій та відсутність довіри до безпечності вакцини (по 28,4%), відсутність віри в ефективність вакцин (14,7%), спричинення аутизму у дітей та погану переносність щеплень через побічні / алергічні реакції (по 5,5%), добрий стан здоров'я й відповідно відсутність потреби у додаткових заходах профілактики, а також суперечність вакцинації власним цінностям (релігійним, культурним тощо) (по 4,6%). Решта відповідей (2,8%) стосувалися неприхильності до вакцинування саме від COVID-19, а також наявності хронічного захворювання, зокрема, цукрового діабету.

**Анкета для проведення опитування
«Фармацевтична складова вакцинування населення»**

1. Зазначте область, в якій ви проживаєте:
 - Вінницька область
 - Волинська область
 - Дніпропетровська область
 - Донецька область
 - Житомирська область
 - Закарпатська область
 - Запорізька область
 - Івано-Франківська область
 - м. Київ
 - Київська область
 - Кіровоградська область
 - Луганська область
 - Львівська область
 - Миколаївська область
 - Одеська область
 - Полтавська область
 - Рівненська область
 - Сумська область
 - Тернопільська область
 - Харківська область
 - Херсонська область
 - Хмельницька область
 - Черкаська область
 - Чернівецька область
 - Чернігівська область
2. Ваш вік:
3. Стать:
 - Чоловік
 - Жінка
4. Який Ваш соціальний статус:
 - Учень
 - Студент
 - Робітник
 - Службовець
 - Підприємець / власник підприємства
 - Непрацюючий
 - Пенсіонер
5. Яке Ваше ставлення до вакцинації загалом?
 - Позитивне
 - Негативне
6. Чи вакцинуєтесь Ви згідно з плановим календарем щеплень?
 - Так
 - Ні
7. Вкажіть причини позитивного ставлення до вакцинації (декілька відповідей):
 - Це добрий спосіб профілактики поширених захворювань
 - Це світова практика
 - Довіряю медицині і медичним працівникам
 - Інше:
8. Вкажіть причини негативного ставлення до вакцинації (декілька відповідей):
 - Вакцини мають багато побічних ефектів
 - Вакцинація зумовлює аутизм у дітей
 - У мене добрий стан здоров'я, не маю потреби у додаткових заходах профілактики
 - Не вірю в ефективність вакцин
 - Не вірю у безпечність вакцин
 - Погано переношу щеплення (були побічні / алергічні реакції на вакцини)
 - Зараз багато людей відмовляються від вакцинування
 - Вакцинація суперечить моїм цінностям (релігійним, культурним, тощо)
 - Інше:
9. Яку роль відіграє лікар у прийнятті Вами рішення щодо вакцинування?
 - Провідну
 - Важлива
 - Неважлива
10. Чи важливою є роль провізора у просвітній та інформаційній роботі щодо вакцинації?
 - Так, важлива
 - Ні, неважлива
 - Не має значення
11. Як Ви бачите участь фармацевтичного фахівця у практиці вакцинування? (декілька відповідей)
 - Надає інформацію про вакцини
 - Бере участь у просвітницькій діяльності щодо вакцинації
 - Реалізує (в аптеці) літературу про користь вакцинації
 - Тісно співпрацює з лікарем з питань вакцинації
 - Повідомляє пацієнтів про заплановані щеплення (відповідно до календаря щеплень)
 - Проводить щеплення в аптеці
 - Не бачу в цьому напрямку роботи фармацевта
12. Яке Ваше ставлення до вакцинування від COVID-19?
 - Позитивне
 - Негативне
 - Не визначилася / не визначився
13. Чи плануєте робити щеплення від COVID-19?
 - Однозначно так
 - Однозначно ні
 - Так, якщо це безкоштовно
 - Так, якщо це буде необхідно (з огляду на можливість подорожей тощо)
14. Яке Ваше ставлення до паспорта вакцинації?
 - Загалом позитивне
 - Позитивне лише за умови, що це не буде обов'язковим
 - Загалом негативне / байдуже
 - Байдуже
 - Не визначилася / не визначився
 - Вперше чую

Рисунок 1. Анкета для проведення опитування

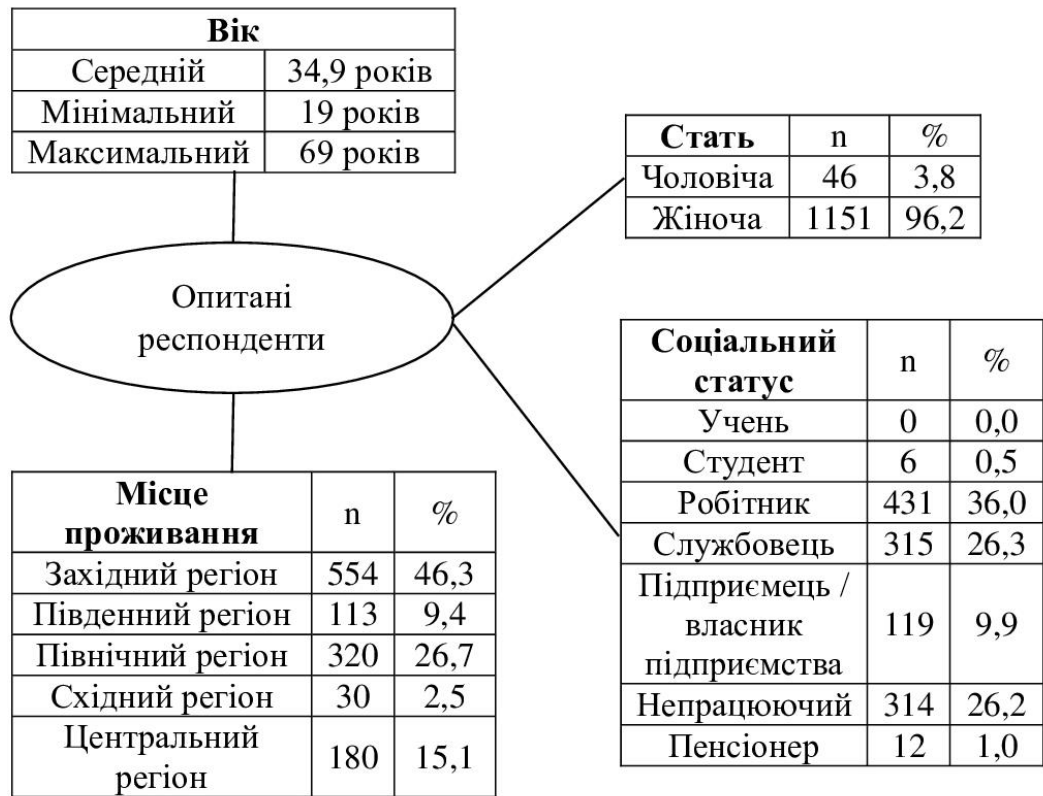
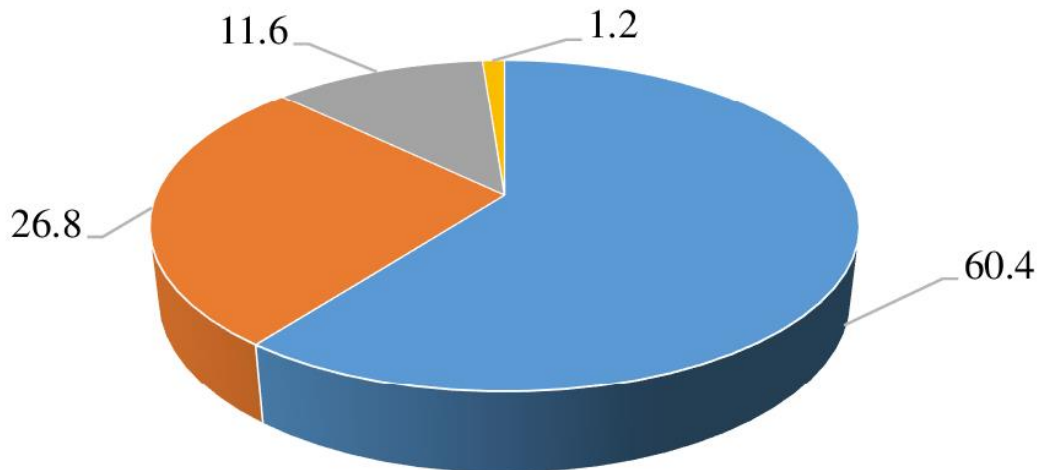

Рисунок 2. Соціальний профіль респондентів

- Вакцинація є добрим способом профілактики поширених захворювань
- Це світова практика
- Вакцинація є результатом довіри до медицини і медичних працівників
- Інше

Рисунок 3. Причини позитивного ставлення до вакцинації

Рисунок 4. Причини негативного ставлення до вакцинації

Далі респондентами було оцінено роль медичних і фармацевтичних фахівців у процесі імунізації, при цьому враховувалася приналежність опитаних до прихильників і противників вакцинації. Результати представлено на рис. 5.

Виявлено, що роль лікаря у прийнятті рішення стосовно щеплень є дуже важливою як для прихильників (71,1%), так і для противників (42,9%) вакцинувань. Роль провізора у просвітній та інформаційній роботі стосовно імунізації є важливою лише для 39,1% та 22,4% респондентів відповідних груп.

Подальші питання анкети стосувалися здійснення щеплень опитаними, у т.ч. планування ними вакцинації від COVID-19 (табл. 1), а також їхнього ставлення до паспорта вакцинації (табл. 1). Так, згідно з Календарем профілактичних щеплень вакцинуються 88,9% прихильників та 16,3% противників вакцинації. Понад дві третини (69,3%) прихильників вакцинації позитивно ставляться до щеплень від COVID-19, і 9 з 10-ти осіб (93,1%) планують здійснити це щеплення. Зокрема більше

половини прихильників вакцинації (58,2%) має намір його робити, четверта частина (25,2%) – якщо це буде необхідно (з огляду на можливість подорожей тощо), а менше десятої частини (9,7%) – якщо це буде безоплатно. Водночас серед противників вакцинації жоден респондент не має позитивної думки щодо цього щеплення, а планує його здійснити лише 28,6% респондентів, більшість (24,5%) – лише якщо це буде необхідно, а 4,1% – якщо це буде безоплатно.

Як видно з даних таблиці 2, до паспорта вакцинації загалом позитивне ставлення у менш як двох третіх (61,0 %) прихильників щеплень та 4,1% противників вакцинації. 49% противників щеплень негативно ставляться до такої перспективи.

Висновки

На підставі опитування 1997 респондентів, що представляли усі регіони України, встановлено, що серед основних причин позитивного ставлення до вакцинування є віра у те, що вакцинація є добрим способом профілактики поширених захворювань (на думку 60,4% опитаних) та світова практика (26,8%).

Рисунок 5. Значення ролі медичних і фармацевтичних фахівців у процесі імунізації

Таблиця 1. Здійснення та планування респондентами щеплень (у т.ч. від COVID-19)

Відповідь		Прихильники вакцинації		Противники вакцинації	
		95,9%		4,1%	
Вакцинуються згідно з Календарем профілактичних щеплень	Вакцинуються	88,9%		16,3%	
	Не вакцинуються	11,1%		83,7%	
Планують здійснити щеплення від COVID-19	Однозначно планують	58,2%	93,1 %	0,0%	28,6%
	Планують, якщо це буде безоплатно	9,7%		4,1%	
	Планують, якщо це буде необхідно (з огляду на можливість подорожей тощо)	25,2%		24,5%	
	Однозначно не планують	6,9%		71,4%	

Таблиця 2. Ставлення респондентів до паспорта вакцинації

Відповідь респондентів	Позитивне ставлення до вакцинації	Негативне ставлення до вакцинації
Загалом позитивне	61,0 % (n=700)	4,1 % (n=2)
Позитивне лише за умови, що це не буде обов'язковим	18,8 % (n=216)	22,4 % (n=11)
Загалом негативне	4,3 % (n=49)	49,0 % (n=24)
Байдуже	2,8 % (n=32)	8,2 % (n=4)
Не визначилася / не визначився	9,5 % (n=109)	10,2 % (n=5)
Вперше чую	3,6 % (n=41)	6,1 % (n=3)

Щодо причин негативного ставлення до щеплень, то понад половину респондентів мають побоювання стосовно великої кількості побічних ефектів вакцин і загалом не вірять у їх безпечність (по 28,4% відповідно). Виявлено, що роль лікаря у прийнятті рішення про імунізацію є важливою для 71,1% прихильників щеплень та 42,9% – противників, а провізор має важливе значення в інформаційній роботі з цих питань для 39,1% та 22,4% респондентів відповідно. З'ясовано, що 9 з 10 опитаних серед прихильників щеплень, та майже 2 з 10 з-поміж противників, вакцинуються згідно з Календарем профілактичних щеплень. При цьому лише 6 з 10 прихильників вакцинації однозначно планують отримати щеплення від COVID-19, на противагу жодному з противників. Також встановлено, що однозначно позитивно ставляться до паспорта вакцинації 61,0% респондентів, що мають позитивну думку стосовно імунізації та 4,1% - негативну.

Ключові слова: вакцина, імунізація, COVID-19, паспорт вакцинації.

Study of the attitude of Ukrainian citizens to vaccination: the results of an online survey

Dorykevych K.I., Kremin Yu.I.

Introduction. Immunization is the process through which a person acquires immunity or becomes insensitive to infectious diseases. According to the World Health Organization (WHO), global vaccination coverage of the world's population has fallen from 86% in 2019 to 83% in 2020. The World Health Assembly has approved a new strategy, The Immunization Agenda 2030, to address issues, including resuming routine vaccinations following COVID-19 disruptions. The aim of our study was to examine the attitude of the population of Ukraine to vaccination in general and vaccinations against COVID-19 in particular, as well as the role of physicians and pharmacists in immunization of the population. **Materials and methods.** Completed questionnaires of Ukrainian citizens were processed. Methods of critical analysis, concretization, scientific generalization and mathematical statistics were used. Microsoft Excel was used to process the survey results. **Results and discussion.** According to our own online survey conducted in March 2021 in the Facebook group "Vaccination: questions and answers" (processed 1197 completed questionnaires), it was found that more than a quarter of respondents (28,4%) believe that vaccines cause a large number of side effects, and in general are neither safe (28,4%) nor effective (14,7%) drugs. The vast majority of respondents (95,9%) are in favour of vaccination, while according to the vaccination calendar, 88,9% of supporters and 16,3% of opponents of vaccination are vaccinated. The role of the doctor in deciding on vaccination is very important for 71,1% of supporters and 42,9% of opponents of vaccinations. The role of the pharmacist in educational and informational work on immunization is important only for 39,1% and

22,4% of supporters and opponents of vaccination, respectively. Only 6 out of 10 proponents of vaccination clearly plan to be vaccinated against COVID-19, as opposed to none of the opponents. It was also found that 61,0% of respondents who have a positive opinion about immunization and 4,1% - negative – have a positive attitude to the vaccination passport. **Conclusions.** Vaccination coverage of the world's population has recently declined due to the COVID-19 pandemic. In Ukraine, the coverage of compulsory vaccinations decreases with the age of patients, in particular due to the belief in widespread myths about low safety and efficacy of vaccines, and high risk of their side effects. The role of the pharmacist in informing the public about immunization is underestimated, as for more than 60% of respondents it does not matter.

Key words: vaccine, immunization, COVID-19, vaccination passport.

References:

1. World Health Organization. Immunization Agenda 2030: A Global Strategy to Leave No One Behind. URL: <https://www.who.int/teams/immunization-vaccines-and-biologicals/strategies/ia2030>.
2. World Health Organization. Immunization coverage. URL: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/immunization-coverage>.
3. Vaccination: questions and answers. URL: <https://www.facebook.com/groups/bzvorgua/permalink/1577574825771355/>
4. State Statistics Service of Ukraine. <http://ukrstat.gov.ua/>
5. Kamenska T.O. Statistical Sample in Audit // Scientific bulletin of the national academy of statistics, accounting and audit. 2015. №4. P. 14-20
6. Samborskyi O.S., Slobodyanyuk M.M., Shuvanova O.V. Rationale for the choice of sampling method in pharmaceutical market research. Scientific and methodical recommendations. Kharkiv. 2017.